

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลทางการศึกษาในประเทศไทยครั้งนี้ ใช้ข้อมูล ทดสอบจากโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (Thailand Labor Force Survey) ในปี พ.ศ. 2553 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีลักษณะข้อมูลเป็นแบบภาคตัดขวาง (Cross Sectional Data) เฉพาะตัวบุคคล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้ที่เป็นแรงงานในระบบ อายุระหว่าง 15-60 ปี ทั้งลูกจ้างรัฐบาล ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างเอกชน มีจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 34,423 ตัวอย่าง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินของแรงงาน และศึกษาอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลทางการศึกษาในระดับต่างๆของแรงงาน โดยพิจารณาแรงงานทั่วประเทศ และแยกตามภูมิภาคต่างๆของประเทศ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินของแรงงาน พบว่า

ระดับการศึกษา ได้แก่ การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา โดยมีกลุ่มแรงงานที่ไม่มีการศึกษา/การศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาเป็นกลุ่มอ้างอิง มีผลทางบวกต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งแรงงานชายและหญิง ในทุกภูมิภาค นั่นคือ แรงงานที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษาจะได้รับค่าจ้างที่เป็นตัวเงินมากกว่าแรงงานที่ไม่มีการศึกษา/การศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา โดยระดับการศึกษาที่แรงงานจะได้รับค่าจ้างสูงสุด คือการศึกษาระดับอุดมศึกษา รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษา ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของทฤษฎีทุนมนุษย์ เนื่องจากการศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ เป็นการสะสมทุนมนุษย์ในตัวบุคคล ช่วยให้แรงงานมีทักษะและผลิตภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น ทำให้ความสามารถในการหารายได้เพิ่มขึ้นด้วย

ประสบการณ์ทำงาน มีผลทางบวกต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งแรงงานชายและหญิงในทุกภูมิภาค นั่นคือ แรงงานที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่าจะได้รับค่าจ้าง

เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าเมื่อแรงงานใช้เวลาในการทำงานมากขึ้น แรงงานอาจมีทักษะ ความรู้และความชำนาญสูงขึ้นทำให้ผลิตภาพในการทำงานเพิ่มขึ้นด้วย

สถานภาพสมรส มีผลทางบวกต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับแรงงานชาย ในทุกภูมิภาค และมีผลทางบวกต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับแรงงานหญิงทั่วประเทศ แรงงานหญิงภาคกลาง และแรงงานหญิงภาคใต้ นั่นคือ แรงงานที่มีสถานภาพสมรสจะได้รับค่าจ้างมากกว่าแรงงานที่มีสถานภาพโสดและอื่นๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาระทางครอบครัว ทำให้แรงงานคำนึงถึงสวัสดิภาพและความมั่นคงในอาชีพการงานมากขึ้น จึงใจให้แรงงานต้องแสวงหางานที่ให้ค่าตอบแทนสูงขึ้น

พื้นที่อาศัยในเขตเทศบาล มีผลทางบวกต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งแรงงานชายและหญิงในทุกภูมิภาค นั่นคือ แรงงานที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลได้รับค่าจ้างที่เป็นตัวเงินมากกว่าแรงงานที่อยู่นอกเขตเทศบาล เนื่องจากแรงงานที่อาศัยในเขตเทศบาลมีโอกาสในการทำงานและช่องทางในการรับรู้ข้อมูลที่หลากหลาย รวมทั้งอาจมีภาระค่าครองชีพที่มากกว่า จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีรายได้ที่มากกว่า เพื่อเอื้ออำนวยต่อลักษณะการดำรงชีพ

การทำงานในภาครัฐ มีผลทางบวกต่อค่าจ้างที่เป็นตัวเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับแรงงานชายและหญิงในทุกภูมิภาค ยกเว้น แรงงานในเขตกรุงเทพมหานครที่การทำงานภาครัฐมีค่าเป็นลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับแรงงานหญิง และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับแรงงานชาย นั่นคือ แรงงานที่ทำงานในภาครัฐได้รับค่าจ้างมากกว่าแรงงานที่ทำงานในภาคเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ ยกเว้นแรงงานในเขตกรุงเทพมหานครที่การทำงานในภาคเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจได้รับค่าจ้างที่มากกว่าการทำงานภาครัฐ

ประเภทอาชีพของแรงงาน โดยมีอาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ในด้านการขายและการให้บริการ เป็นกลุ่มอ้างอิง สำหรับแรงงานชายในทุกภูมิภาค อาชีพทุกประเภทมีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมง ที่มีค่าเป็นลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสำหรับแรงงานหญิงในแต่ละภูมิภาค อาชีพต่างๆ มีผลต่อค่าจ้างค่อนข้างแตกต่างกัน ซึ่งอาชีพที่มีค่าเป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติเหมือนกันทุกภาค คือ อาชีพผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ อาชีพผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่างๆ อาชีพผู้ประกอบการวิชาชีพช่างเทคนิคสาขาต่างๆ และอาชีพเสมียน

ผลการศึกษาอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลทางการศึกษาในระดับต่างๆ ได้แก่ การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา ซึ่งเป็นอัตราผลตอบแทนที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการศึกษาต่อในระดับต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับการศึกษาก่อนหน้า พบว่า อัตราผลตอบแทนทางการศึกษาในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ส่วนใหญ่มีรูปแบบที่

คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ผลตอบแทนทางการศึกษามีค่ามากขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยที่อัตราผลตอบแทนที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาให้ผลตอบแทนมากที่สุด ในขณะที่อัตราผลตอบแทนที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาให้ผลตอบแทนน้อยที่สุด

นอกจากนี้ยังพบว่า อัตราผลตอบแทนที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีค่ามากกว่าอัตราผลตอบแทนที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งแรงงานชายและหญิง แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์จากการลงทุนเรียนต่อจากชั้นประถมศึกษาไปจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้ผลตอบแทนที่มากกว่าผลประโยชน์จากการลงทุนเรียนต่อจากชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไปจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบกับอัตราผลตอบแทนที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีค่าสูงที่สุด ซึ่งอาจจูงใจให้แรงงานที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมุ่งศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา/ในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงาน และการได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้นได้

หากพิจารณาความแตกต่างของอัตราผลตอบแทนทางการศึกษาระหว่างแรงงานชายและหญิง พบว่า ส่วนใหญ่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศแรงงานชายมักจะได้รับอัตราผลตอบแทนทางการศึกษาที่มากกว่าแรงงานหญิง ยกเว้นแรงงานในเขตกรุงเทพมหานครที่แรงงานหญิงส่วนใหญ่ได้รับอัตราผลตอบแทนทางการศึกษาที่มากกว่าแรงงานชาย

ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอัตราผลตอบแทนทางการศึกษาในประเทศไทยที่ผ่านมาของ Chalamwong และ Amornthum (2001) ที่พบว่าโดยทั่วไปอัตราผลตอบแทนทางการศึกษามีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษาและเพศ นั่นคือระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะให้ผลตอบแทนที่มากกว่าและโดยปกติแรงงานชายมักจะได้รับผลตอบแทนที่มากกว่าแรงงานหญิง แต่เนื่องจากความแตกต่างของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา และวิธีการศึกษา จึงทำให้ขนาดของผลตอบแทนที่ได้มีความแตกต่างกัน

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การลงทุนเพื่อการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น นอกจากจะทำให้แรงงานมีทักษะ และความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพแล้ว อัตราผลตอบแทนที่แรงงานจะได้รับยังเพิ่มสูงขึ้นด้วย ดังนั้นการดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายการขยายการศึกษาของรัฐ จึงเป็นนโยบายที่ควรสนับสนุนให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อการขยายผลในระยะยาว อีกทั้งยังเป็นการช่วยยกระดับคุณภาพของแรงงานไทยทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพด้วย

2. อัตราผลตอบแทนของแรงงานที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่าอัตราผลตอบแทนของแรงงานที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบกับอัตราผลตอบแทนในระดับอุดมศึกษามีค่าสูงสุด ซึ่งอาจจะจูงใจให้แรงงานที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ดังนั้นรัฐจึงควรสนับสนุนงบประมาณทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้น้อยลง เนื่องจากความต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของแรงงาน สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลหรือเอกชนมีความสามารถเพียงพอในการลงทุนเพื่อการศึกษาในระดับนี้ และเพื่อให้การจัดสรรงบประมาณการศึกษาของรัฐกระจายและเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น รัฐจึงควรสนับสนุนการศึกษาให้กับประชาชนในพื้นที่การศึกษาที่ขาดแคลนและอยู่ห่างไกล เพื่อช่วยต่อยอดการเรียนรู้และโอกาสการศึกษาของประชาชนมากขึ้น

3. อัตราผลตอบแทนทางการศึกษามีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษาของแรงงาน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชากรมากขึ้น แต่เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จำเป็นต้องอาศัยแรงงานที่มีทักษะ ความรู้ความสามารถ ดังนั้นความต้องการแรงงานที่มีการศึกษาในระดับสูงจึงยังคงมีความสำคัญ ประกอบกับอัตราผลตอบแทนที่สูง อาจจูงใจให้แรงงานมีการลงทุนเพื่อการศึกษามากขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดแล้วย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นรัฐจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น การขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล และอุดหนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่มีความสามารถแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมความพร้อมให้กับนักเรียนในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งควรมีการดำเนินการอย่างจริงจัง เป็นต้น เพื่อลดความแตกต่างทางด้านรายได้ในระยะยาว นอกจากนี้อัตราผลตอบแทนจะมีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษาแล้ว ยังมีความแตกต่างของอัตราผลตอบแทนระหว่างเพศด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติทางเพศด้านค่าจ้างของตลาดแรงงานในประเทศ แต่จากมาตรการการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงาน อาจจะช่วยให้การเลือกปฏิบัติทางเพศด้านค่าจ้างลดลงได้ เพราะฉะนั้นการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน รัฐจึงควรมีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

4. นอกจากการขยายโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาแล้ว รัฐควรคำนึงถึงภาวะของตลาดแรงงานในอนาคตด้วย ควรมีการวางแผนนโยบายเพื่อรองรับอุปทานแรงงานในระดับการศึกษาต่างๆ เพื่อเป็นการป้องกันการว่างงานที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการเพิ่มช่องทางการประกอบอาชีพให้กับแรงงานที่สำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ ควบคุมและเข้มงวดเกี่ยวกับการใช้แรงงานต่างด้าวของผู้ประกอบการอย่างจริงจัง เป็นต้น

5. การลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งของการลงทุนเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในตัวบุคคล ในรูปของการเพิ่มความรู้ ทักษะ และความสามารถ ทำให้บุคคลผู้ลงทุนมีคุณภาพที่ดีขึ้น สามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง และครอบครัวได้เพิ่มขึ้น ซึ่งก็จะก่อให้เกิดการบริโภค อันจะนำมาซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของกำลังคนของประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาของรัฐจึงควรมีความสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของประเทศ เพื่อให้การลงทุนของรัฐเกิดประสิทธิผลมากขึ้น และส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษารั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ จากโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ซึ่งไม่ได้มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับระดับการศึกษาของพ่อแม่/ผู้ปกครอง ข้อมูลส่วนนี้มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ถึงปัจจัยทางด้านสถานะทางสังคมของแรงงานที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการลงทุนทางการศึกษา และนอกจากปัจจัยทางด้านสถานะทางครอบครัวแล้ว ตัวแปรที่น่าสนใจที่ควรจะนำมาพิจารณา ร่วมในการประมาณสมการรายได้ คือ ปัจจัยทางด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงระดับคุณภาพและความสามารถของทุนมนุษย์ได้ ดังนั้นในการศึกษารั้งต่อไป อาจมีการนำปัจจัยดังกล่าวเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย เพื่อให้การประมาณค่ามีความน่าเชื่อถือมากขึ้น
2. การศึกษารั้งนี้เป็นการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนส่วนบุคคล ที่เกิดจากการลงทุนทางการศึกษาในระดับต่างๆ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา ซึ่งเป็นอัตราผลตอบแทนที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลที่ลงทุนในการศึกษาเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว รัฐบาลของประเทศก็ได้มีการลงทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนา กำลังคนของประเทศผ่านงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาด้วย ดังนั้นในการศึกษารั้งต่อไปควรมีการวิเคราะห์และศึกษาถึงอัตราผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการลงทุนเพื่อการศึกษาของรัฐ ซึ่งอาจจะให้ภาพรวมของการวิเคราะห์การลงทุนทางการศึกษาได้ครอบคลุมมากขึ้น